

Hallituksen esitys Eduskunnalle eräiden sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan virastojen ja laitosten johtokuntien lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi kansanterveyslaitoksesta annettua lakia, lääkelaitoksesta annettua lakia sekä sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta annettua lakia siten, että Kansanterveyslaitoksen, Lääkelaitoksen sekä Sosiaali- ja ter-

veysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen johtokunnat lakkautetaan.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Kansanterveyslaitos

Kansanterveyslaitoksesta annetun lain (828/1981) 2 §:n mukaan Kansanterveyslaitoksessa on johtokunta, jonka kokoonpanosta ja tehtävistä säädetään asetuksella.

Kansanterveyslaitoksesta annetun asetuksen (374/1998) 4 §:n mukaan Kansanterveyslaitoksen johtokunnan tehtävänä on päättää laitoksen talousarvioehdotuksesta sekä käsitellä laitokselle asetettavat tulostavoitteet, arvioida laitoksen toimintaan vaikuttavia strategisia tekijöitä, käsitellä laitoksen toimintakertomus ja tilinpäätös, käsitellä laitoksen toimintaedellytyksiä koskevat periaatteellisesti tärkeät ja laajakantoiset asiat, edistää yhteistyötä laitoksen sekä niiden viranomaisten, asiantuntijalaitosten sekä ammattihenkilöiden välillä, joiden toiminta liittyy laitoksen toimialaan, sekä käsitellä ne muut asiat, jotka johtokunta päättää pääjohtajan esityksestä ottaa käsiteltävikseen.

Kansanterveyslaitoksesta annetun asetuksen 3 §:n mukaan Kansanterveyslaitoksen johtokuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä, jotka samoin kuin heidän henkilökohtaiset vara-

jäsenensä valtioneuvosto määrää kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Lisäksi johtokuntaan kuuluvat laitoksen pääjohtaja sekä henkilöstön keskuudestaan kerrallaan enintään kolmeksi vuodeksi valitsema edustaja.

Käytännössä Kansanterveyslaitoksen virkamiesten lisäksi johtokunnassa on neljä sosiaali- ja terveysministeriön edustajaa sekä opetusministeriön ja ympäristöministeriön edustajat.

Lääkelaitos

Lääkelaitoksesta annetun lain (35/1993) 3 §:n mukaan Lääkelaitoksella on johtokunta, jonka tehtävistä, kokoonpanosta ja asettamisesta säädetään asetuksella.

Lääkelaitoksesta annetun asetuksen (132/1993) 3 §:n mukaan Lääkelaitoksen johtokunnan tehtävänä on ohjata ja valvoa Lääkelaitoksen toimintaa sekä siinä tarkoituksessa asettaa yleiset tavoitteet Lääkelaitoksen toiminnalle sekä päättää sen toimintalinjoista, päättää Lääkelaitoksen talousarvioehdotuksesta sekä toiminta- ja taloussuunnitelmasta, antaa Lääkelaitoksen yleiset määräykset, ohjata ja valvoa Lääkelaitokselle asetettujen tavoitteiden toteuttamista sekä käsitellä muita lääkelaitoksen kannalta merkittäviä asioita. Sosiaali- ja terveysministeriö voi antaa johtokunnalle lisätehtäviä. Lisäksi

johtokunta nimittää osastopäällikön sekä määrää ylijohtajan sijaisen.

Lääkelaitoksesta annetun asetuksen 4 §:n mukaan Lääkelaitoksen johtokunnassa on enintään kuusi jäsentä, joista yksi on Lääkelaitoksen ylijohtaja ja yksi Lääkelaitoksen henkilöstön keskuudestaan enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan valitsema jäsen. Valtioneuvosto nimittää muut johtokunnan jäsenet enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan sekä määrää johtokunnan puheenjohtajan.

Käytännössä johtokunnassa on Lääkelaitoksen virkamiesten lisäksi kaksi sosiaali- ja terveysministeriön edustajaa, minkä lisäksi kokoonpanossa on pyritty ottamaan huomioon myös Lääkelaitoksen tehtäväalueen tuntemus.

Sosiaali- ja terveystalouden tutkimus- ja kehittämiskeskus

Sosiaali- ja terveystalouden tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain (1073/1992) 3 §:n mukaan Sosiaali- ja terveystalouden tutkimus- ja kehittämiskeskusella (*Stakes*) on johtokunta, jonka tehtävistä, kokoonpanosta ja asettamisesta säädetään asetuksella.

Sosiaali- ja terveystalouden tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta annetun asetuksen (1120/1992) 3 §:n mukaan *Stakesin* johtokunnan tehtävänä on ohjata ja valvoa *Stakesin* toimintaa sekä siinä tarkoituksessa asettaa yleiset tavoitteet *Stakesin* toiminnalle sekä päättää sen toimintalinjoista, päättää sen toiminta- ja taloussuunnitelmasta sekä talousarviosta, vahvistaa sen pitkän aikavälin tutkimus- ja kehittämissuunnitelmat, ohjata ja valvoa *Stakesille* asetettujen tavoitteiden toteutumista, tehdä aloitteita sosiaalihuollon ja terveydenhuollon lainsäädännön kehittämiseksi sekä käsitellä muita *Stakesin* kannalta merkittäviä asioita. Sosiaali- ja terveysministeriö voi antaa johtokunnalle lisätehtäviä. Lisäksi johtokunta nimittää ylijohtajan ja johtajan sekä määrää pääjohtajan sijaisen.

Sosiaali- ja terveystalouden tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta annetun asetuksen 4 §:n mukaan *Stakesin* johtokunnassa on enintään yhdeksän jäsentä. Yhtenä jäsenistä on *Stakesin* pääjohtaja, minkä lisäksi *Stakesin* henkilöstöllä on oikeus valita keskuudestaan enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan yksi jäsen johtokuntaan. Valtioneuvosto nimittää muut johtokunnan jäsenet enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan sekä määrää johtokunnan puheenjohtajan.

Käytännössä johtokunnassa on *Stakesin* virkamiesten lisäksi yksi sosiaali- ja terveysministeriön edustaja, Suomen Kuntaliiton edustaja sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kentän, kansainvälisten asioiden ja ruotsinkielisen väestöosan tuntemuksen edustajat.

1.2. Nykytilan arviointi

Keskusvirastojen johto-organisaatiot uudistettiin 1980- ja 1990-luvun vaihteessa, jolloin keskusvirastojen kollegiot muutettiin johtokunniksi. Uudistus perustui valtioneuvoston 9 päivänä maaliskuuta 1989 tekemään päätökseen toimenpiteistä hallinnon palvelukyvyn parantamiseksi ja ohjauksen uudistamiseksi vuonna 1989. Valtioneuvoston päätös pohjautui pitkälti johto-organisaatiotoimikunnan ehdotuksiin (komiteanmietintö 1989:8).

Johto-organisaatiotoimikunnan mukaan johtokuntien tuli olla luonteeltaan suppeita asiantuntijaelimiä siten koottuna, että johtokunnat olisivat virastoille merkittävä lisäresurssi ajatellen toiminnan sisällön asiantuntemusta, yleisjohtamista ja sidosryhmäkontaktien hoitoa. Katsottiin, että nykyaikaiseen johtamiseen ei kuulu se, että johtokuntien jäsenet mieltävät roolinsa edustamansa tahon edunvalvojaksi. Jäsenen tuli ajaa viraston etua.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan siirryttyä tulosbudjetoitiin ja tulosohjaukseen johtokunnan ja sen jäsenten rooli on aiheuttanut ongelmia useassa suhteessa.

Ensinnäkin, jos katsotaan, että johtokunnan jäsenet eivät ole edustamansa tahon edunvalvojia, vaan ajavat yksinomaan viraston tai laitoksen etua, se aiheuttaa jääviysongelmia ministeriössä. Yleensä johtokuntiin on määrätty virkamiehiä, jotka ovat mukana viraston tai laitoksen ohjaamisessa ja jotka näin ollen ovat asiantuntijoita virastoa koskevissa asioissa. On kuitenkin syntynyt oletama, että he johtokunnan jäseninä olisivat esteellisiä käsittelemään asianomaisen viraston tai laitoksen asioita ministeriössä. Tämä aiheuttaa toiminnallisia hankaluuksia hallinnonalan tulosohjauksessa.

Toiseksi johtokuntien asema ministeriön siirryttyä tulosohjaukseen on muuttunut epämääräiseksi. Ministeriö tekee tulossopimuksen viraston tai laitoksen virkamiesjohtajan kanssa, jolloin viraston tai laitoksen

päälliköllä on tulosvastuu. Toisaalta johtokunta on viraston tai laitoksen ylin päättävä elin. Yleensä sen tehtävänä on ohjata ja valvoa viraston tai laitoksen toimintaa sekä siinä tarkoituksessa asettaa yleiset tavoitteet viraston tai laitoksen toiminnalle sekä päättää sen toimintalinjoista, laitoksen toimintaja taloussuunnitelmasta sekä talousarvioesityksestä. Näin ollen virkamiesjohdolla on vastuu viraston tai laitoksen toiminnasta, mutta valta viraston tai laitoksen toimintapolitiikasta on johtokunnalla.

Kansanterveyslaitoksen, Lääkelaitoksen sekä Stakesin johtokuntia ei voi myöskään käyttää ministeriön tulosoajauksen välineinä, koska ne on asetettu myös sidosryhmäkontaktien hoitoa varten ja jäsenistössä on sidosryhmien edustajia. Tulosoajausprosessissa voi olla tarkoituksenmukaista kuulla sidosryhmiä, mutta näillä ei kuitenkaan tule olla päätösvaltaa tulosoajauksessa.

2. Ehdotetut muutokset

Kansanterveyslaitoksen, Lääkelaitoksen sekä Stakesin johtokunnat ehdotetaan lakkautettaviksi. Tällöin näiden päälliköiden tulosvastuu selkiytyisi ja korostuisi. Sosiaali- ja terveysministeriö hoitaisi näiden virastojen ja laitosten tulosoajauksen nykyiseen tapaan tulossopimusneuvotteluin.

Sidosryhmäkontaktien hoitamista varten Kansanterveyslaitosta ja Stakesia koskevissa asetuksissa säädettäisiin mahdollisuus asettaa neuvottelukuntatyypiset toimielimet, joissa voisi tarvittaessa olla nykyistä useamman sidosryhmän edustus.

3. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole taloudellisia eikä hen-

kilöstövaikutuksia. Kansanterveyslaitoksen, Lääkelaitoksen ja Stakesin johtokuntien nykyiset tehtävät siirtyisivät näiden virastojen ja laitosten päälliköille.

4. Asian valmistelu

Asia on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Kansanterveyslaitoksen, Lääkelaitoksen ja Stakesin kanssa.

Esityksestä on saatu lausunnot valtiovarainministeriöltä, Kansanterveyslaitokselta, Lääkelaitokselta, Stakesilta, Lääketeollisuus r.y:ltä, Suomen Apteekkariliitolta, Valtion ja erityispalvelujen ammattiliitto VAL r.y:ltä sekä Sosiaali-, terveys- ja kasvatusalojen ammattiliitto STEKA r.y:ltä. Kaikki muut lausunnonantajat puolsivat esitystä lukuunottamatta Valtion ja erityispalvelujen ammattiliitto VAL r.y:tä ja Sosiaali-, terveys- ja kasvatusalojen ammattiliitto STEKA r.y:tä, jotka edellyttivät laeissa mainittavan, että johtokunnan tilalle esitettävään neuvottelukuntatyypiseen toimielimeen kuuluu henkilöstön edustus.

Esityksestä on käyty yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain (651/1988) ja siihen liittyvien sopimusten mukaiset neuvottelut valtion henkilöstöä edustavien keskusjärjestöjen kanssa.

5. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**kansanterveyslaitoksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kansanterveyslaitoksesta 4 päivänä joulukuuta 1981 annetun lain (828/1981) 2 § seuraavasti:

2 §

Kansanterveyslaitoksessa voi olla kansanterveyslaitoksen tieteellinen neuvosto, jonka tehtävänä on edistää laitoksen ja sen sidosryhmien välistä yhteistyötä.

Tieteellisen neuvoston asettaa kansanterveyslaitos.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 200 .

2.

Laki**lääkelaitoksesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan lääkelaitoksesta 25 päivänä tammikuuta 1993 annetun lain (35/1993) 3 §:n 1 momentti sekä

muutetaan 6 § seuraavasti:

6 §

Lääkelaitoksen palveluksessa olevaan sekä sen asiantuntijana toimivaan sovelletaan, mitä rikoslain (39/1889) 40 luvussa säädetään

virkamiehestä ja julkisyhteisön työntekijästä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 200 .

3.

Laki**sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta
annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta 27 päivänä marras-
kuuta 1992 annetun lain (1073/1992) 3 § seuraavasti:

3 §

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittä-
miskeskuksessa voi olla sosiaali- ja ter-
veysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen
neuvottelukunta, jonka tehtävänä on edis-
tää ja kehittää sosiaali- ja terveysalan tutki-
mus- ja kehittämiskeskuksen sekä sen si-

dosryhmien välistä yhteistyötä.

Neuvottelukunnan asettaa sosiaali- ja ter-
veysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 200 .

Helsingissä 12 päivänä toukokuuta 2000

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Peruspalveluministeri *Osmo Soininvaara*

1.

Laki**kansanterveyslaitoksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kansanterveyslaitoksesta 4 päivänä joulukuuta 1981 annetun lain (828/1981) 2 §
 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Kansanterveyslaitoksessa on johtokunta, jonka kokoonpanosta ja tehtävistä säädetään asetuksella.

2 §

Kansanterveyslaitoksessa voi olla kansanterveyslaitoksen tieteellinen neuvosto, jonka tehtävänä on edistää laitoksen ja sen sidosryhmien välistä yhteistyötä.

Tieteellisen neuvoston asettaa kansanterveyslaitos.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 200 .

2.

Laki**lääkelaitoksesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan lääkelaitoksesta 25 päivänä tammikuuta 1993 annetun lain (35/1993) 3 §:n
 1 momentti sekä
muutetaan 6 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

Lääkelaitoksella on johtokunta, jonka tehtävistä, kokoonpanoista ja asettamisesta säädetään asetuksella.

3 §

(1 momentti kumotaan)

6 §

Lääkelaitoksen johtokunnan jäsenen, laitoksen palveluksessa olevaan sekä sen asiantuntijana toimivaan sovelletaan, mitä rikoslain luvussa säädetään virkamiehestä ja julkisyhteisön työntekijästä.

6 §

Lääkelaitoksen palveluksessa olevaan sekä sen asiantuntijana toimivaan sovelletaan, mitä rikoslain (39/1889) 40 luvussa säädetään virkamiehestä ja julkisyhteisön työntekijästä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 200 .

3.

Laki**sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta
annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta 27 päivänä marras-
kuuta 1992 annetun lain (1073/1992) 3 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

3 §

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja
kehittämiskeskusella on johtokunta, jonka
tehtävistä, kokoonpanosta ja asettamisesta
säädetään asetuksella.

Ehdotus

3 §

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehit-
tämiskeskuksessa voi olla *sosiaali- ja tervey-*
alan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen neu-
vottelukunta, jonka tehtävänä on edistää ja
kehittää sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja
kehittämiskeskuksen sekä sen sidosryhmien
välistä yhteistyötä.

Neuvottelukunnan asettaa sosiaali- ja ter-
veysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 200 .

